

A PRÓRROGA DE ENCE: CORRUPCIÓN E CONTAMINACIÓN AMBIENTAL NA RÍA DE PONTEVEDRA

Antón Masa*

Un novo capítulo na historia de ENCE vén de abrirse en Pontevedra da man do PP, un capítulo de 60 anos que –de non verse interrompido pola acción da cidadanía- ameaza o futuro da Ría e a economía da comarca. Un paso máis no camiño da corrupción ambiental que o PP vén desenvolvendo en Pontevedra co único obxectivo de deixar “atado e ben atado” o futuro dunha empresa contaminante e ilegal coa que teñen vínculos político-familiares e da que tiran importantes beneficios algúns dos seus destacados militantes. Un novo capítulo na defensa do beneficio particular á costa do interese xeral.

A contestación social perseguiu a empresa ENCE desde a súa chegada á Ría de Pontevedra, alá polo final da década dos 50 do pasado século. Trátase da instalación fabril máis contestada da comarca e –moi probablemente- de toda Galiza. Daquela foron as mariscadoras de Lourizán as que lideraron as primeiras manifestacións contra o que entendían unha agresión aos seus postos de traballo e ao seu medio de vida. Como entender senón o recheo de máis da metade do mellor banco marisqueiro da zona e a desaparición das únicas praias urbanas de Pontevedra? E mentres as mariscadoras se enfrontaban ás forzas militares franquistas, que reprimiron violentamente –á punta de baioneta- os seus intentos de impedir o dragado da Ría, en Pontevedra axitábase desde as administracións o apoio á chegada de ENCE, identificando a fábrica co futuro económico da comarca, un futuro que –dicían- ía vir da man da creación

A sentenza de 2002 que condena a empresa pola comisión dun delito ecolóxico continuado confirmou o incumprimento sistemático da lexislación ambiental sobre vertidos e emisións atmosféricas

de milleiros de postos de traballo directos na factoría. Eran tempos nos que a defensa do medio ambiente e dos recursos naturais non contaba no balanço de pros e contras da industrialización, nos que termos como “economía sustentábel” non figuraban no dicionario e nos que primaban a autarquía e o intervencionismo estatal da man do Instituto Nacional de Industria, o INI.

Iniciábase así, coa chegada da celulosa e da electroquímica ELNOSA, un proceso de degradación ambiental da Ría de Pontevedra e de destrución dos recursos naturais da pesca, do marisqueo e do turismo, unha degradación que viña unirse á provocada con anterioridade nos montes galegos pola masiva repoboación forestal con especies foráneas destinadas a alimentar de madeira a fábrica de pasta de papel. E como consecuencia desta degradación ambiental, a perda da calidade de vida e das posibilidades de desenvolver un modelo económico baseado na explotación racional destes recursos naturais e a creación de postos de traballo de calidade. Porque, desde o primeiro momento, as molestias á poboación, os nauseabundos cheiros provocados pola emisión incontrolada de derivados de xofre (nomeadamente mercaptanos), os fumes e os vertidos deixáronse sentir de forma máis que evidente na comarca, recoñecida desde entón como a “peideira”.

E, xunto ás molestias e cheiros, os incumprimentos de toda a lexislación de aplicación sobre os seus vertidos á Ría e as súas emisións á atmosfera, unha constante que, xunto coas mentiras, promesas incumpridas e chantaxes á cidadanía, vén caracterizando a empresa pasteira desde a súa chegada a Lourizán. Tanto é así que a día de hoxe, ENCE segue incumprindo boa parte das esixencias establecidas no título concesional

Marcha reivindicativa fronte a pasteira de ENCE de 1995.

Belén Rodríguez

Belén Rodríguez

O pasado 4 de xuño tivo lugar en Pontevedra a última marcha na defensa da ría, polo seu saneamento integral, polo peche da pasteira en Lourizán e contra a eucaliptización masiva do país, convocada por “Ence fóra para sempre” e pola Federación Ecoloxista Galega.

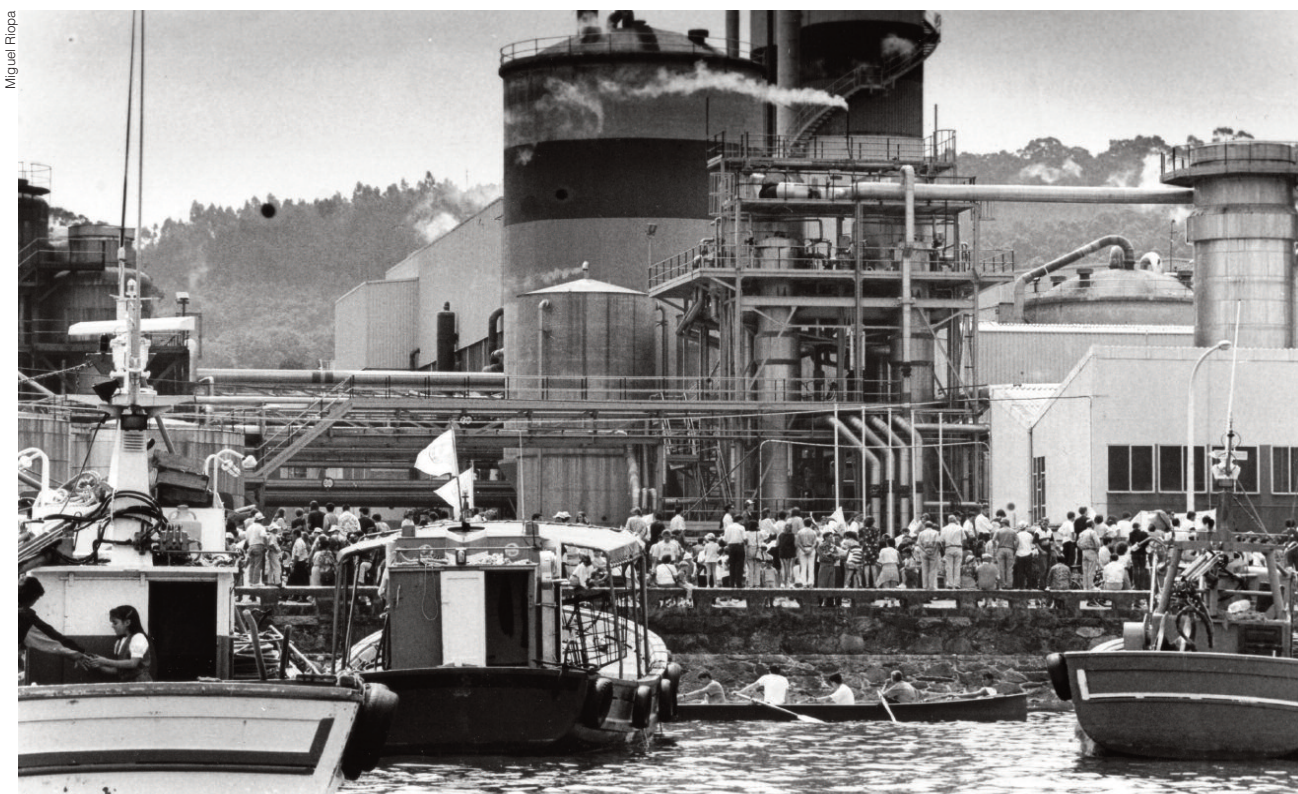
outorgado no ano 1958. Sinalarei, por se tratar dun aspecto medioambiental cuantificábel e obxectivo, que os vertidos de ENCE incumpriron de forma sistemática a obriga de non superar as 20 ppm de Demanda Bioquímica de Osíxeno (DBO) até polo menos o ano 2010 e de forma puntual até a actualidade. E abonda con recorrer á sentenza ditada pola Audiencia Provincial de Pontevedra en novembro de 2002 que condena a empresa pola comisión dun delito ecolóxico continuado, para confirmar o incumprimento sistemático da lexislación ambiental sobre vertidos e emisións atmosféricas. No fundamental, este incumprimento seguiu producíndose con posterioridade a ese ano e mesmo na actualidade, por máis que debamos recoñecer que desde a eliminación do branqueo da pasta con cloro ou derivados, desapareceron os derivados organoclorados nas augas de vertido, o que supuxo unha evidente mellora na calidade das augas da nosa Ría.

A PRÓRROGA DA CONTAMINACIÓN

En efecto, ENCE segue a producir unha forte carga de materia orgánica e de contaminación microbiana que poñen en perigo a calidade das augas de baño e os cultivos mariños. En canto aos efluentes líquidos á Ría, debe cumprir os límites fixados na AAI (Autorización Ambiental

Integrada) pero tamén os obxectivos marcados pola Directiva europea 91/271/CEE sobre augas residuais urbanas, e o resto da lexislación de aplicación aos seus vertidos, dun xeito moi particular a Lei 9/2010 de augas de Galicia, que veu substituír á Lei 8/2001 de protección da calidade das augas das rías de Galicia, a coñecida popularmente como “Lei das Rías”. Fronte a desafortunada argumentación da Administración, que considera improcedente a aplicación dos límites de vertido establecidos na citada normativa europea “toda vez que os límites alí establecidos afectan aos vertidos de augas residuais urbanas e o da planta é de natureza industrial”, abonda con botar man da propia Directiva (e do Real Decreto 509/1996 de desenvolvemento do Real Decreto-Lei 11/1995 que traspón a normativa europea á lexislación española) para deixar en evidencia a falta de consistencia do antedito. No seu preámbulo, define de forma inequívoca o que entende por “augas residuais urbanas”: “...as augas residuais domésticas ou a mestura destas con augas residuais industriais ou con augas de escoamento pluvial”.

Como queira que as augas residuais da empresa ENCE saen ao medio a través do emisario submarino mesturadas coas augas residuais domésticas procedentes da EDAR dos Placeres (Pontevedra), de acordo

Miguel Ripopa

Manifestantes da marcha de 1994 diante da fábrica de ENCE.

coa citada definición, deben ser consideradas augas residuais urbanas aos efectos do establecido na Directiva 91/271/CEE, o que xustifica de cheo a aplicación da normativa anteriormente citada ao seu vertido. Así o entendía a Administración na autorización de vertido cando establecía as obrigas de ENCE no referente aos vertidos: "... todo o anterior sen pre-

Os datos dos autocontrois facilitados pola empresa a Augas de Galicia non deixan lugar a dúbidas sobre o incumprimento dos valores máximos de vertido nos últimos anos

xuízo do cumprimento da Directiva 91/271/CEE sobre o tratamento das augas residuais urbanas,..." unha puntualización que foi suprimida da AAI pola Xunta de Galicia –cedendo ás presións da empresa-, pero que segue sendo perfectamente válida en canto que a Lei prevalece sobre as normas administrativas.

Así pois, as augas de vertido de ENCE deberán cumprir os límites de vertido para os parámetros DBO5, DQO, sólidos en suspensión (SS), nitróxeno e fósforo fixados na citada Directiva europea (Táboa 1). E os datos dos autocontrois facilitados pola empresa a Augas de Galicia, en cumprimento do compromiso establecido na AAI, non deixan lugar a dúbidas sobre este incumprimento, de forma particularmente clara para DQO, DBO e SS. Tamén queda patente o reiterado incumprimento da condición 8ª do título concesional relativo á DBO.

E non se pode xustificar este incumprimento, como pretende facer a empresa e a propia Xunta de Galicia, afirmando que a pasteira non ten que cumprir os límites de vertido expresados en mg/L, senón só en carga contaminante (kg/día), porque así se fixa na súa AAI. Trátase dunha interpretación que entra en contradición coa lóxica (establecer só o límite como carga contaminante permite contaminar máis) pero tamén coa lexislación. En efecto, na Lei 16/2002 de prevención e control integrados da contaminación que regulaba naquel momento a concesión das AAI, establecíase entre outras cousas que "para a determinación na AAI dos valores límite de emisión, deberanse ter en conta... os valores límite de emisión fixados, no seu caso, pola normativa en vigor na data da autorización", é dicir, os da citada Directiva 91/271/CEE, que fixa estes valores en mg/L. Pero é que a propia AAI, no seu anexo VII, considera que os valores da DBO, DQO, SS, P e Nitróxeno total deben ser fixados en mg/L.

Co obxectivo de facilitar a comparación entre os valores permitidos pola lexislación para estes parámetros e aqueles establecidos pola Xunta de Galicia na AAI de ENCE, expresaremos os valores legais da normativa vixente (os recollidos na Táboa 1) en kg/día e consideraremos un volume de vertido de 35.632 m³/día (o caudal de vertido medio no ano de concesión da AAI). A Táboa 2 amosa de forma comparada os límites permitidos pola lexislación para SS, DQO, DBO5, fósforo total e nitróxeno

amoniacoal, e aqueles establecidos para a AAI de ENCE. Vemos como a AAI de ENCE fixa para estes parámetros uns valores moito máis permisivos dos fixados pola lei e incumpre o disposto no artigo 7.1.f da Lei de prevención e control integrados da contaminación.

Pero, ademais, a Xunta de Galicia realiza inspeccións nos vertidos de ENCE -nas que, por certo, obtén en moitas ocasións valores máis elevados dos facilitados pola empresa- que proporcionan datos de contaminación por coliformes, *Escherichia coli*, entre outros, con valores moitas veces alarmantes. Debemos sinalar que a Xunta, a pesar da evidencia e de que temos achegado publicacións científicas que avalan a existencia deste tipo de contaminación no proceso de fabricación da pasta Kraft, négase sistematicamente a considerar este parámetro na AAI de ENCE, alegando que non se trata dunha contaminación típica das fábricas de pasta de papel.

Esta permisividade, xunto co feito de ser concedida sen a preceptiva solicitude ao Concello de Pontevedra do Informe de Compatibilidade Urbanística –obriga que foi obviada pola Xunta de Galicia en base ao chamado acordo de supramunicipalidade ditado pola citada administra-

[A prórroga] é unha decisión que pode rozar a prevaricación: o goberno non pode prorrogar unha concesión en dominio público cando esta ten aberto un expediente de caducidade

ción o 26 de decembro de 2003- fan que a concesión da AAI poida ser considerada ilegal, aspecto ratificado polo Tribunal Supremo en abril de 2012 ao anular o antedito acordo. Trátase dun chanzo máis na cadea de favores e conivencias entre o PP e a dirección de ENCE que ten como obxectivo último conseguir a permanencia da pasteira en Lourizán máis alá de 2018.

A PRÓRROGA NA RÍA

Convén lembrar outros episodios nos que o PP pretendeu conseguir este mesmo obxectivo. O intento de considerar innecesarios os terreos que hoxe ocupa ENCE para a recuperación do dominio público, ou mesmo o de consideralos como parte do porto de Marín para así conseguir unha nova concesión, son algún deles. E, nesta teima -non gratuita- por manter ENCE no seu actual emprazamento debemos enmarcar a modificación da Lei de Costas do 1988 e a recente concesión dunha prórroga de 60 anos, un proceso que consideramos inaceptábel politicamente e eticamente reprobábel. Que un goberno en funcións, presidido por un personaxe absolutamente desaparecido e derrotado, que sabe que non vai revalidar a súa continuidade no cargo, teña a ousadía de prorrogar a concesión administrativa a ENCE permitíndolle hipotecar o futuro da Ría e o da comarca de Pontevedra outros 60 anos, non pode ser cualificado doutro xeito.

Parámetros	AAI ENCE	Directiva 91/271/CEE
Sólidos en suspensión (kg/día)	2.250*	1.247
DQO total (kg/día)	9.000*	4.454
DBO5 (kg/día)	2.250*	891
Fósforo total (kg/día)	108	71
Nitróxeno amoniacoal (kg/día)	810	534

Parámetros	Concentración
Demanda bioquímica de osíxeno (DBO)	25 mg/L O ₂
Demanda química de osíxeno (DQO)	125 mg/L O ₂
Sólidos en suspensión (SS)	35 mg/L
Fósforo total	2 mg/L P
Nitróxeno total	15 mg/L N

Táboa 1 (esquerda). Valores máximos de concentración permitidos na Directiva 91/271/CEE para DBO, DQO, SS, N e P. Táboa 2 (dereita). Valores legais para SS, DQO, DBO, P e N comparados cos establecidos na AAI de ENCE. *Estes valores considéranse os límites máximos permitidos en media mensual, admitíndose valores punta de até 12.000 kg/día para a DQO total, 3.000 kg/día para a DBO5 e 2.800 kg/día para os SS.

Trátase dunha decisión inxusta e inxustificábel, pois non existen razóns de urxencia nin de interese xeral que obriguen a tomala. Ademais é unha decisión que pode rozar a prevaricación. Tal como se recolle no Regulamento Xeral da Lei de Costas, o goberno non pode prorrogar unha concesión en dominio público cando esta ten aberto un expediente de caducidade, caso no que se atopa a de ENCE. Resulta evidente que, en tanto non se teña dado resposta ás alegacións presentadas nese procedemento nin ao recurso de reposición presentado diante da Ministra de Medio Ambiente pola APDR contra a proposta de caducidade parcial da antedita concesión, o expediente de caducidade segue aberto. E, á causa de caducidade xa indicada (o incumprimento da condición referente ao nivel de DBO), pódense engadir moitas outras que, como a do cambio de titularidade, deixan ver que a concesión ten caducado legalmente.

FREO AO DESENVOLVEMENTO DA ECONOMÍA E Á CREACIÓN DE EMPREGO

O PP pretende xustificar esta decisión na defensa dos postos de traballo e da economía da comarca, uns argumentos pouco sólidos e que soan a chantaxe. ENCE, lonxe de ser o motor económico da comarca, é o freo ao desenvolvemento da economía e á creación de emprego. ENCE ten destruído –e segue a destruír– postos de traballo de forma directa na propia fábrica (pasou dos 600 empregados iniciais aos apenas 250 actuais), de forma indirecta na explotación dos recursos naturais (marisqueo, pesca, e monte) e no turismo, e de forma inducida, porque ningunha empresa limpa vai crear emprego nunha comarca como a nosa, que ten moi mala sona polos cheiros e a contaminación ambiental.

Que move realmente o PP a conceder esta prórroga? Pois nin máis nin menos que favorecer a unha empresa na que ten interese particular, po-

Faixa de APDR diante da pasteira.

lítico e mesmo familiar e da que tiran importantes beneficios económicos algúns importantes membros do partido. Un caso máis de portas xiratorias e corrupción política. Non é casual que Isabel Tocino, ex-ministra de Medio Ambiente ou Carlos del Álamo, ex-conselleiro de Medio Ambiente da Xunta de Galicia estean hoxe sentados no Consello de Administración de ENCE, nin tampouco que Antonio Casal, o actual director de ENCE-Pontevedra, estea casado con Mª José Echevarría, Subdirectora Xeral de Coordinación Ambiental da Consellería de Medio Ambiente. Neste tema algo cheira peor que os derivados de xofre!

QUE SE PODE FACER?

Que posibilidades hai de impedir esta prórroga? Podemos facer moito. Non se trata dunha decisión firme, pódese recorrer tanto pola vía administrativa coma pola vía penal. E temos outra baza na nosa man! A de comprometer a clase política para que –como sucede xa no Concello de Pontevedra e noutros Concellos da comarca – asuman a saída de ENCE da Ría, o seu saneamento integral e a recuperación da súa vocación pesqueira, marisqueira e turística como temas prioritarios. Para que adquiriesen o compromiso de revogar esta decisión e mesmo derogar a Lei de Costas. E temos unha boa oportunidade nas próximas eleccións, tanto nas estatais como nas galegas; non votar aos partidos que apostan pola continuidade de ENCE.

Todos os camiños son válidos e na APDR xa estamos a utilizalos, pero para que calquera deles teña éxito, terá que ir acompañado dunha forte mobilización social, aspecto absolutamente imprescindible nesta longa loita.

Antón Masa é o presidente da Asociación Pola Defensa da Ría (APDR).

Cola da manifestación multitudinaria do día 4 de xuño a carón da Ría de Pontevedra, cara ao emprazamento da fábrica de ENCE.